

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za romanistiku

ŽENSKI LIKOVI U MEĐURATNIM ROMANIMA CAMILA PETRESCUA

Mia Pavlica

Mentor/ica: dr.sc. Ivana Olujić

Zagreb, 13. rujna 2013.

Universitatea din Zagreb
Facultatea de Științe Umaniste și Sociale
Catedra de Romanistică

PERSONAJELE FEMININE ÎN ROMANELE INTERBELICE ALE LUI
CAMIL PETRESCU

Mia Pavlica

dr. sc. Ivana Olujić

Zagreb, 13 septembrie 2013

Cuprins

1. Introducere		1
2. Perioada interbelică în literatura română	3	
2.1. Camil Petrescu	4	
3. Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război	5	
3.1. Ela	8	
4. Patul lui Procust	14	
4.1. Doamna T. sau Maria T. Manescu		
18		
4.2. Emilia – actrița frivolă		
24		
5. Ela, Emilia și doamna T.		28
6. Concluzie		31
7. Rezumat (sažetak na hrvatskom jeziku)		33
8. Bibliografie		34

1. Introducere

Camil Petrescu a fost unul dintre autorii cei mai remarcabili în România din perioada interbelică și literatura română în general. În romanele sale ne a dat un rezumat meticolos al stării în care s-a aflat societatea română în anii între două războaie mondiale, ca și varietatea vastă personajelor care de asemenea reprezintă starea societății române în acești ani. Chiar caracterizarea personajelor în romanele *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război* și *Patul lui Procust* este subiectul acestei teze de licență. Totuși, nu ne vom ocupa cu toate personajele, ci numai cu personajele feminine în romanele mai sus-pomenite. Desigur, pentru obținerea caracterizării complete personajelor feminine trebuie să luăm în considerare și celelalte personaje în romane care au influența directă sau indirectă asupra dezvoltării personajelor care sunt subiectul acestei teze de licență.

Trei personaje feminine sunt subiectul acestei teze: doamna T. și Emilia din romanul *Patul lui Procust* și Ela din romanul *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război* pe care le-am ales pentru că ele sunt foarte legate cu personajele principale masculine și prin aceasta devin importante pentru narațiune. Deși pare că personajele masculine au rolul mult mai important și mare în romanele lui Camil Petrescu, putem să spunem că femeile acestea fac scheletul romanului având în vedere că iubirea este una din temele principale pe lângă război, societatea modernă etc. Prin rezumatul romanelor și caracterizarea personajelor vom observa că aceste trei personaje feminine sunt în întregime diferite, dar toate au un lucru în comun: ele sunt ca o oglindă în care putem să vedem reflectată misoginia autorului și relația sa cu femeile. Pentru caracterizarea personajelor feminine nu putem să spunem că este superficială; ele sunt personaje de asemenea minuțios elaborate ca și personajele masculine în romanele lui Petrescu.

Înainte caracterizării personajelor feminine vom analiza anii interbelici în literatura română și viața personală a lui Camil Petrescu ca începutul care ne va ajuta cu înțelegerea romanelor și autorului care este comparat cu Proust și Stendhal. Vom încerca să aflăm câtă influența a avut perioada interbelică în crearea și caracterizarea personajelor feminine, o perioadă care Petrescu vede ca falsă din cauza societății superficiale și alienate.

„Atitudinea în general foarte critică a lui Camil Petrescu față de valorile burgheze s-a clădit pe un spirit burghez, adică logic și fără dezordini profunde, igienic, citadin, cu o interioritate evidentă, deși superficială [...]”¹

Este important și câtă influența a avut viața personală a autorului și cum putem clasifica personajele feminine ale lui Camil Petrescu în categorii personajelor feminine în literatura în general.

Răspunsul la întrebări vom încerca să obținem cu comparație și analiză personajelor feminine și cu cercetare în cea ce privește cum autorul vede aceste personaje având în vedere că le cunoaștem prin ochii bărbaților ei cu excepție doamnei T. care cunoaștem prin scrisoriile care scrie autorului. Vom afla dacă misoginie este predominantă în descrierea personajelor feminine ale lui Petrescu prin analiza descrierii femeile, narațiune și interacțiunea personajelor feminine și masculineși prin analiza descrierii bărbaților care sunt eroi și intelectuali dar sunt neputincioși în fața femeilor și iubirii care îi duce la prăbușirea.

¹ Nicolae Manolescu, *Istoria critică a literaturii române. 5 secole de literatură*, Paralela 45, Pitești, 2008, p. 670.

2. Perioada interbelică în literatura română

Perioada interbelică în literatura română cuprinde anii între 1918. și 1944. După Primul Război Mondial, literatură română s-a despărțit în două curente: modernismul și tradiționismul.²Modernismul coexistă cu formele literare tradiționale și este important să menționăm câteva reviste și curente literare care au format perioada interbelica în literatura română.Putem să spunem că reviste literare se creează chiar în jurul curentelor literare. Revista *Viața Românească* reprezintă curentul literar care se cheamă Poporanism. Revista această cuprinde teme ca poporul și rasa, autenticitate și un tip de nostalgie în cea ce privește viața veche tradițională înainte influenței europene. Revista *Sburătorul* reprezintă modernismul cu scopul susținerii scriitorii tineri și introducere tendinței moderniste în literatura română. Și Camil Petrescu a făcut parte acestui curent literar. Mai a existat și revista tradiționalistă *Gândirea*. Revista *Contemporanul* reprezintă curentul literar care se cheamă constructivism. Premisă acestui curent literar este că artă trebuie să fie legată cu viața modernă și tehnologii noi. E important ca să menționăm avangardă și dadaism care s-au dezvoltat în perioadă interbelică ca și suprarealismcu revistele *Urmuz* și *Alge* prin care s-au răspândit ideile suprarealiste care se bazează pe cea ce e inconștient, pe visele și momentul în care conștiența nu mai are controlul pe oamenii. Constructivismul și suprarealismul fac parte din avangarda românească.Cum am deja spus, Camil Petrescu a făcut parte din revista Sburătorul, revista modernistă și el este reprezentant prozei moderne, caracterizate prin analiză și introspecție. Niște elementele noi care Camil Petrescu a introdus sunt romanele care se bazează pe analiza psihologică și pe experiențele personajelor, dar și renunțarea timpului linear și cronologic ca și renunțarea tipurilor clasice în cea ce privește caracterizarea personajelor.

² Daniel Luca, *Dinamica prozei în literatura interbelică. Studii de literatura română*, Lumen, Iași, 2009, p. 9.

2.1. Camil Petrescu

Camil Petrescu s-a născut în București în anul 1894. Părinții i-au părăsit și aceasta a avut influența mare în ceea ce privește Camil Petrescu ca scriitor (după părerea mea, relația către personajele feminine în romanele lui uneori arată ca o formă de misoginie). După școală și universitatea, Camil Petrescu a avut debutul literar în revista *Facla*, în anul 1914. A fost soldat în Primul Război Mondial și a descris experiența sa din front în romanul său *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război*. Deși tema războiului este o temă frecventă în literatura română, aceasta a fost întâia oară că războiul a fost privit din perspectivă psihologică și prin experiențele soldaților: putem să simțim frica și anxietatea lor, iar nu există un erou care nu simte frică în situația aceea. După întoarcere din front unde a fost și rănit, Camil Petrescu devine profesor și apoi redactorul ziarului în Timișoara. Curând se întoarce la București unde devine colaboratorul revistei *Sburătorul*. Cele mai celebre opere ale lui Camil Petrescu au fost publicate în anii 1930 și 1933. Este vorba de romanele *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război* și *Patul lui Procust*. După ce și-a luat doctoratul, Camil Petrescu devine pentru scurt timp directorul teatrului național și apoi membru al Academiei Române.

„Poet, dramaturg, romancier, nuvelist, eseist, gazetar, Camil Petrescu este unul dintre promotorii înnoirii literaturii. [...] Camil Petrescu reactualizează, în literatura interbelică și contemporană spiritul pur înșetat de esențe al lui Eminescu și luciditatea tăioasă, aplicată realității cotidiene, a lui Caragiale.”³

³ Marica Bărbieru, *Comentariul literar. Ghid de abordare*, Aramis, București, 2003, p. 228.

3. Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război

Romanul *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război* a fost publicat în anul 1930. și a fost un mare succes. Romanul a reprezentat o noutate; putem să spunem că este vorba de un roman modernist în adevăratul sens al cuvântului. „*Romanele impun o nouă formulă epică, neavând un subiect propriu-zis, ele se structurează pe o pasiune sau pe o idee.*”⁴ Camil Petrescu a creat naratorul la persoana întâi, ceea ce a fost o noutate în literatura română. Din cauza aceasta Camil Petrescu a fost comparat cu Proust care a influențat lucrarea sa literară, dar și cu un alt scriitor francez mare, Stendhal. Romanul cuprinde doua teme: iubirea și războiul. Din întâia privire putem să spunem că mulții autori au scris despre temele acestea, dar Camil Petrescu abordează problema iubirii și războiului din perspectiva diferită. Faptul că naratorul este și personajul principal ne spune că ambele teme sunt lucrate din punctul de vedere subiectiv și cred că romanul este mai autentic și realist din cauza aceasta.

„Romanul *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război* poate fi interpretat ca un roman social, realist, fiindcă universul îl formează viața socială românească înaintea și în timpul primului război mondial. Mesajul este o critică socială a societății bucureștene dominată de arivism, vicii, snobism, ipocrizie și demagogie.”⁵

O altă caracteristică care face din romanul acesta un roman modern este și faptul că structura narativă nu este lineară; întâmplările nu sunt aliniate conform cu timpul real, ci reprezintă amintirile naratorului ca fluxul conștiinței narativ. Având în vedere că naratorul este și personajul principal al romanului, Ștefan Gheorghidiu, narațiune ne amintește la un jurnal intim al eroului; jurnalul iubirii și jurnalul din front. După părerea mea, romanul *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război* este critica războiului sau, mai bine zis, critica reprezentării războiului în public; bineînțeles că imaginea războiului care ne aduce presă nu poate fi comparată cu situația adevărată pe front.

„Într-un articol intitulat *Mare emoție în lumea prozatorilor de război* și reluat în *Teze și antiteze*, recenzând o carte a unui istoric canadian, care afirmase, pe bază de documente, că luptele la baionetă și munții de cadavre n-au existat decât în

⁴ Marica Bărbieru, *Comentariul literar. Ghid de abordare*, Aramis, București, 2003, p. 228.

⁵ Emil Alexandrescu, *Introducere în literatura română*, Editura didactică și pedagogică, București, 2007, p. 451.

imaginația romancierilor, Camil Petrescu se felicita de a fi ajuns prin experiență proprie de combatant la concluzii similare.

[...] Dacă istoria e interesată de marile bătălii, care antrenează mari armate, romanul reflectă mai curând aspectele neglijate și neglijabile ale războiului: frigul, durerile de stomac, întâmplările comice și absurde. Locașul individual al unui soldat ori un picior amputat contează mai mult pentru un romancier, sunt adică mai autentice, decât planul complet al bătăliei.⁶

Romanul începe drept pe front unde aflăm despre problemele sentimentele ale eroului. Ștefan Gheorghidiu discută cu colegii lui despre femeile și iubirea. Aflăm că Gheorghidiu a încercat să obțină permisia pentru că vrea să viziteze soția sa. Prin conversație cu un soldat Ștefan Gheorghidiu exprimă părerea sa despre iubirea; putem să spunem că reflectă misoginia autorului pentru că pentru el iubirea începe cu sentimentul de milă care un bărbat simte pentru o femeie și care se transformă în pasiunea puternică.

„O iubire mare e mai curând un proces de autosugestie... Trebuie timp și trebuie complicitate pentru formarea ei. [...] Iubești întâi din milă, din îndatorire, din duioșie, iubești pentru că știi că aceasta o face fericită, îți repeți că nu este loial s-o jignești, să înșeli atâta încredere. [...] Trebuie să se știe că și iubirea are riscurile ei. Că acei care se iubesc au drept de viață și de moarte, unul asupra celuilalt.”⁷

Curând aflăm că Gheorghidiu a fost un sarac student la filosofie care s-a căsătorit cu o colegă a sa din facultate, Ela. Deja din conversația lor despre filosofie aflăm că Ela nu este la același nivel intelectual cu Ștefan; putem să spunem că o caracteristică cea mai importantă a Elei este aspectul fizic. Ela e frumoasă, dar e săracă în ceea ce privește intelectul. Viața cuplului seschimbă când Gheorghidiu primește o moștenire după moartea unchiului Take. Gheorghidiu nu se poate obișnui cu schimbarea atât de mare și simte nostalgie de prietenii vechi și viața sa înainte moștenirea. Pe de altă parte, Ela este fermecată cu viața nouă și lux; chiar devine amantă a avocatului Grigoriade. Gheorghidiu și Ela se distanțează unul de altul; el se ocupă cu filosofie în timp ce ea se distrahă cu prietenii noi. Începe războiul și Gheorghidiu merge pe front; când se întoarce acasă găsește o scrisoare anonimă care menționează relația între Ela și avocatul Grigoriade. După ce a fost rănit și trimis la București, Gheorghidiu decide că a ajuns

⁶ Nicolae Manolescu, *Arca lui Noe*, Editura 1001 Gramar, București, 1998, p. 348.

⁷ Camil Petrescu, *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război*, Espla, București, 1955, p. 35.

timpul pentru divorț. El lăsa Elei niște proprietăți și îi dă o sumă generoasă de bani spunând că îi lasă tot trecutul.⁸

Ștefan Gheorghidiu este eroul tipic al lui Camil Petrescu care reprezintă un intelectual în căutarea sensului. Ca putem să analizăm cel mai important personaj feminin din romanul acesta, trebuie să analizăm și personajul principal masculin pentru că nu le putem despărți. Gheorghidiu s-a transformat din săracul student la filosofie la un om bogat care ar trebui să își schimbe viața și atitudinea ca și să accepte viața burgheză oamenilor în jurul lui. Totuși, el refuză; părerea lui sunt atât de puternice că el riscă ca să fie dezmoștenit din cauza inabilitatea lui să se adapte. Ștefan Gheorghidiu este și naratorul care ne conduce prin romanul, deci cunoaștem personajele prin ochii lui, incluzând soția lui Ela. Doina Ruști susține că toții eroi în romanele lui Camil Petrescu au caracteristicile personajelor lui William Shakespear sau chiar caracteristicile lui Don Quijote (ceea ce putem să aplicăm aceasta și la Ștefan Gheorghidiu).⁹ Ca Hamlet sau Othello, Gheorghidiu luptă tot timpul cu îndoială și gelozie. El este condus de pasiune și gelozie, dar este și în căutarea constantă a sensului; putem să spunem că luptă cu morile care pentru el sunt societatea modernă și strălucirea falsă societății moderne.

„Relatăta din perspectiva (unică!) a unui personaj a cărui conștiință este scindată între rațiune și pasiune, între luciditate și autosugestie, povestea iubirii dintre Ștefan Gheorghidiu și Ela dezvoltă un complicat mecanism psihologic, demontat cu fervoarea tipică eroilor lui Camil Petrescu.”¹⁰

Este interesant să observăm cum iubirea lui Ștefan către Ela crește și evoluează. Deși are atitudinea cinică și spune că iubirea este un proces de autosugestie, iubirea lui Ștefan Gheorghidiu evoluează; putem să spunem că s-a transformat într-un fel de obsesie. Ștefan spune că amantii au drept să iau viața unul altului, dar el nu este capabil să omoare pe Ela deși ea i-a trădat. Pe de altă parte, nu știm în ce măsură descrierii personajelor ai lui Ștefan Gheorghidiu sunt obiective pentru că el nu poate scăpa subiectivității sale.

În ciudă faptului că cititori nu pot să afle ce este adevăr și ce numai experiența subiectivă a lui Ștefan Gheorghidiu, putem să spunem că subiectivitatea aceea este ceva ce face romanul și personajul principal autentic și realii. Nu este dificil pentru cititori să facă o legătură cu un

⁸ *Ibidem*, p. 355

⁹ Doina Ruști, *Scriitori români*, Niculescu, București, 2004, p. 272.

¹⁰ Carmen Mușat, *Romanul românesc interbelic: dezbateri teoretice, polemici, opinii critice*, Humanitas Educațional, București, 2004, p. 228.

personaj care ne povestește experiențele sale într-un fel intim și direct, iar este important și rolul liniei temporale care nu este lineară și contribuie la autenticitate amintirilor. Chiar mai sus-pomenită subiectivitatea este importantă în cea ce privește analizapersonajelor principale feminine în romanul și în cea ce privește definiția categoriilor personajele feminine în operele lui Camil Petrescu.

3.1. Ela

Ela ne este prezentată prin ochii soțului ei care este și naratorul. La început o cunoaștem ca o studentă la filologie care este îndrăgostită de Ștefan Gheorghidiu și face tot ce poate ca să petreacă mai mult timp cu el. Descrierea capacităților ei intelectuale nu este important; cel mai important este aspectul fizic și caracterul Elei care se schimbă cu timp.

„Cu ochii mari,albaștri,vii ca niște întrebări de cleștar, cu neastâmpărul trupului tânăr,cu gura neconținut umedă și fragedă, cu inteligență care irumpea, izvorâtă tot atât de mult din inimă cât de sub frunte,era,de altfel un spectacol minunat.“¹¹

Putem să spunem că un fapt evident din începutul este că Ela poate fi frumoasă, dar este săracă cu duhul. Păre că pentru autorul ea este ca o păpușă a căruia intelectul nu are un rol important în romanul și cititori văd aceasta din început.

Împotriva faptului mai sus-pomenit, naratorul nu vede Ela așa la începutul romanului, el crede că a găsit o pereche ideală care este exact ca el în cea ce privește intelectul și educația.

„El se arată la început foarte entuziasmat de frumusețea și inteligența Elei, fericit de admirația pe care ea o stârnește tuturor, pentru că, după căsătorie, să descopere că soția lui e o prostituată cochetă.

[...]Ceea ce Gheorghidiu descoperă atât de târziu, cititorul bănuiește din prima clipă.“¹²

¹¹ Camil Petrescu, *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război*, Espla, București, 1955, p. 40.

¹² Nicolae Manolescu, *Arca lui Noe*, Editura 1001 Gramar, București, 1998, p. 357.

Confirmarea tezei acestea găsim în romanul când naratorul simte durerea și dezamăgirea din cauza flirtului între Ela și Grigoriade; naratorul ne spune cum arată iubirea ideală pentru el vorbind despre găsirea perechii ideale care completează bărbatul și este alegerea lui. „Și el își alege, liber, o altă conștiință, pe care o socoate egală cu a lui. Va fi tovarășa și moștenitoarea lui, a memoriei lui, îi vor spune copiii lui mamă.”¹³ Flirtul cu Grigoriade a rănit orgoliul naratorului, dar el nu luptă pentru Ela. Este posibil că aceasta este problema: la fel cum naratorul caută iubirea ideală, Ela caută un om care este dispus să lupte pentru iubirea ei.

Dacă am cerceta relațiile între soți din perspectiva Elei, am vedea că naratorul este departe de a fi un soț ideal. Uneori pare că Ela și Ștefan se iubesc foarte mult și puternic, dar deseori pare că sentimentele lor niciodată nu sunt identice în cea ce privește iubirea lor. La începutul Ela este cea care iubește și suferă din cauza iubirii în timp ce Gheorghidiu este nemilos și nu este interesat în Ela. „Preferam, pe vremea aceea, pe o colegă a ei mai subțirică și mai spirituală.”¹⁴ Când aceasta schimbă, el devine acel care iubește și suferă (din cauză infidelității Elei). Deși relația lor este în întregime narată din perspectiva naratorului, uneori pare că naratorul este acel care sabotează inconștient căsătoria lor. El nu se poate adapta vieții noi care vine cu moștenirea și pare că nu este dispus să încerce să salveze căsătorie; de exemplu, știm că el a trădat-o pe Ela pentru că vrea răzbunare. Ela se schimbă ca să poată supraviețui; iubirea lui Ștefan Gheorghidiu către Ela este distructivă, obsesivă și pasionată. Comportamentul ei putem să înțelegem ca o adaptare a circumstanțelor noi la care e dispusă pentru că vrea să salveze căsătorie, dar naratorul nu ne permite această interpretare. Ela este cum o vede naratorul și aici se termină orice analiză mai adâncă a personajului ei în romanul *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război*.

La prima vedere, Ela este frivolă și vanitoasă, putem să spunem că e chiar și lacomă (ea convinge Gheorghidiu că trebuie să se lupte pentru moștenirea lui deși nu-i pasă de banii). Cititorii au o impresie că banii sunt cauza schimbării Elei, dar Manolescu crede că Ela nu se schimbă, ci naratorul și cu aceasta se schimbă perspectiva lui despre ea.¹⁵ E dificil ca să spunem cum e Ela adevărată pentru că cititorii o cunosc numai prin ochii naratorului și perspectiva al lui. De fapt, nu știm dacă Ela este adulteră, dacă este frivolă și nemilosă. Uneori poate pare că da, dar pe de altă parte, pare că a devenit așa din cauza soțului ei și comportamentului al lui Ștefan Gheorghidiu. În ochii cititorilor Ela este degradată din

¹³ Camil Petrescu, *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război*, Espla, București, 1955, p. 108.

¹⁴ *Ibidem*, p. 106

¹⁵ Nicolae Manolescu, *Arca lui Noe*, Editura 1001 Gramar, București, 1998, p. 357.

începutul pentru că n-o cunoaștem pe ea direct; o cunoaștem indirect prin ochii bărbatului care o iubește. Ela nu are posibilitatea ca să se justifice în ochii cititorilor când Gheorghidiu îi acuză că i-a înșelat. Cred că printre aceste acuzații aflăm mai despre naratorul decât Ela.

„Tot ce aflăm despre Ela și despre relațiile dintre soți provine din această sursă care e departe de a putea fi considerată infailibilă sau, măcar, obiectiva. [...]Situați exclusiv în lăuntru perspectivei lui Gheorghidiu, noi nu vom ști niciodată cu certitudine dacă Ela și-a modificat cu adevărat sentimentele față de soțul ei, înșelându-l cu G. și cu alții, sau dacă nu e vorba decât de închipuirile lui de bărbat mefient și orgolios.”¹⁶

Mai vreau să menționez că în romanul întreg putem să simțim o misoginie care este obișnuită în operele lui Camil Petrescu. Personajul Elei este un tip de personaj care ne place urî. Este foarte dificil pentru cititorii ca să se distanțeze de imaginea că Ela este o cochetă și adulteră frivolă. Dar nu este vorba numai despre Ela, ci toate personajele feminine în acest roman. Când Gheorghidiu protestă din cauza flirtului și dansului cu Grigoriade, Ela spune că toate femeile fac aceasta și că aceasta nu e nimic deosebit. Ce ne spune răspunsul acesta? După părerea mea, cred că autorul a exprimat opinia lui despre femeile printre naratorul și ne a arătat că nu are o opinie deosebit de bună despre femeile. De asemenea, am observat că naratorul spune numele Elei numai una sau doi ori în romanul întreg. Îi cheamă „nevaceasta mea“ sau „fată“. Cred că aceasta ajută degradării rolului ei în roman. Autorul ne spune că ea este importantă, dar numele ei nu este important. Ea nu este Ela: ea este marcată prin apartinerea lui Gheorghidiu; ea este fata, pereche și soția lui. N-avem motivele ca să-i vedem diferit. Cred că aceasta ne spune că autorul nu-i vede ca o persoană, ci marioneta care nu are personalitate, sau, ea nu există fără Gheorghidiu. Ca și personalitatea noastră, și numele nostru ne determină, dar autorul a luat aceasta Elei. Îi cunoaștem numai în contextul rolurilor ca rolul soției, dar personalitatea ei cunoaștem numai prin ochii perechii sale. Totuși, misoginie care apare uneori este subtilă; putem să spunem că este în umbră iubirii pasionate a lui Gheorghidiu către Ela. Sentimentele care predomină în romanul sunt iubirea pasionată și obsesivă, ca și gelozie. Uneori pare că chiar și faptul că Gheorghidiu nu menționează numele Elei ne spune că iubirea lui este mare; adesea nu chemăm pe nume persoanele care ne sunt mai apropiate.

¹⁶*Ibidem*, p. 356-357.

Este dificil ca să determinăm care sunt trăsăturile Elei, ce fel de persoană este și care sunt motivele sale. Cum am deja spus, ea se schimbă rapid dar numai pentru că se schimbă felul în care îi vede Gheorghidiu. După ce am citit cartea, Ela mi s-a părut insensibilă; mi s-a părut ca se joacă cu sentimentele soțului ei și că exploatează iubirea lui. Acum mi se pare că Ela e un prototip unui personaj modern. Deși aflăm tot despre ea indirect, ea pare umană și reală. Toții oameni greșesc, și ea greșește. Problema este că la începutul naratorului ne prezintă Ela ca o pereche ideală și o iubire ideală. În timp ce Ela trăiește în realitate, Gheorghidiu trăiește în lumea lui în care nu există un loc pentru Ela când ea începe să fie interesată în oportunitățile noi care deschid cu moștenirea. El s-a distanțat de ea deși nu ne povestește întâmplările așa.

„Ștefan Gheorghidiu face o eroare fundamentală, fiindcă n-o ajută pe Ella să-și definească o concepție despre lume și viață, ba mai mult, neavând el însuși o imagine a sensului evoluției interioare, care ar fi trebuit să fie efectul ideilor filosofice, îi determină prăbușirea interioară. Ella caută în interiorul ei lumina, pe care crede că-o are Ștefan, fiindcă îl vede cum discută cu ușurință problemele abstracte de filosofie, din care ea nu înțelege nimic, deși îl urmează la seminarii și cursuri.”¹⁷

Nu putem să uităm că Ela este foarte tânără, faptul care explică citatul mai sus-pomenit. Naratorul menționează că Ela are numai 20 de ani. Ea trebuie cineva care o să fie ghidul ei prin viață și cineva care îi poate ajuta să formeze ideile proprii. Totuși, naratorul caută în Ela o pereche deja formată și nu înțelege că trebuie să-i educe și forma. Este suficient ca să observăm un dialog din romanul care ne spune mult despre Ela și prin care vedem că încă nu este o persoană formată.

„- Dar, ce-ți face filozofia, fată dragă?

- Nu pricep nimic... nimic, și-i erau ochii mari și albaștri, încruntați de necaz.

- Cum, acum, după ce ai audiat aproape doi ani cursuri de filozofie, constați că nu pricepi nimic?

- Lasă-mă-n pace... niciodată n-am priceput nimic... ce naiba vor toți filozofii aceștia?”¹⁸

¹⁷ Emil Alexandrescu, *Introducere în literatura română*, Editura didactică și pedagogică, București, 2007, p. 452.

¹⁸ Camil Petrescu, *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război*, Espla, București, 1955, p. 80.

Putem să aflăm niște faptele despre Ela bazându-ne pe acest dialog. Este evident că a mers la cursuri de filosofie numai ca să se apropie lui Gheorghidiu pentru că a fost îndrăgostită. Putem să spunem că aceasta este comportamentul tipic pentru o fată tânără, dar aici apare o problemă. Deși cititori văd că Ela nu este o intelectuală pe care îi vrea Ștefan Gheorghidiu, ele nu văd sau nu vrea să văd aceasta. Ea este o fată obișnuită care se preface că este ceva ce nu poate fi ca să atrage atenția naratorului. Este interesant că ea arată chipul ei adevărat numai după căsătorie; aceasta ne sugerează naratorul. Putem să obținem impresia că Ela s-a căsătorit numai din folos, dar știm că Gheorghidiu a fost un student sărac la început. Deci, putem să eliminăm folos ca motivul căsătoriei. Cred că moștenirea de asemenea n-a avut un rol important în comportamentul Elei, nici n-a influențat sentimentele ei către soțul ei. Ela nu s-a schimbat și nici nu i-a schimbat moștenirea; aceasta este numai opinia lui Gheorghidiu din cauza rolului lui de intelectualul care este neînțeleș.

În cea ce privește tinerețea Elei putem să spunem că ea a lăsat să fie sedusă de strălucirea falsă societății moderne pentru că n-a avut destul demultă experiența în viață și n-a avut sprijinul soțului ei. Problema este că naratorul ar trebui să fie ghidul ei, dar el s-a depărtat de ea când a văzut că iubirea lor nu este iubirea ideală care a căutat. Putem să spunem că Ela este foarte credulă din cauza tinereții sale și reprezintă un scop facil pentru un șarlatan ca Grigoriade. Deși din perspectivă naratorului pare că Ela este foarte vicleantă și că nu face nimic fără cugetare, cred că este naivă și credulă.

„Amputată de îndoiala carteziană a lui Ștefan Gheorghidiu în esență, adică în fragilă ei credință, Ella rămâne fără un sprijin interior, fără un principiu ordonator, plutește în derivă și treptat își însușește de la noua configurație socială, în care trăiește, conceptul satanic de carpe diem, specific clasei dominante.”¹⁹

Putem să presupunem că Ela este dezamăgită cu comportamentul lui Gheorghidiu și că se adaptează foarte repede la viața nouă plină de lux și petreceri. Ela găsește consolarea în prietenii noi și bogați.

După analiza romanului și Elei, conclud că cititori au cunoscut două versiuni ale Elei. Am cunoscut Ela reală: o fată tânără care vrea să se distreze, dar în același timp este foarte îndrăgostită de un om care este opus acestui fel de viață. Nu este important dacă Ela ne este simpatcă; faptul e că ea face parte din societatea modernă. Putem să spunem că Ela reprezintă

¹⁹ Emil Alexandrescu, *Introducere în literatura română*, Editura didactică și pedagogică, București, 2007, p. 452.

societatea româna burgheză și cvasi-intelectuali care fac parte din societatea în perioada interbelică. Fără analizei mai adânci a societății, conclud că Ela nu numai face parte din societatea modernă, dar ea este reprezentarea acestei societăți moderne. De asemenea, am cunoscut Ela prin ochii lui Ștefan Gheorghidiu. Ea este intelectuala tânără, sprituală și serioasă, mereu dispusă să discute despre problemele filosofice cu perechea ei ideală cu care trăiește iubirea ideală. Totuși, știm de la început că aceaceasta Ela nu există și nu poate exista; ea este numai o creație imaginației naratorului și călătoriilor lui filosofice. Cititori trebuie să afle cum este Ela reală, dar un faptul este cert: nu putem să credem totul ce ne spune naratorul subiectiv. Ela reală probabil este la jumătate între o pereche ideală și o fată frivolă și naivă.

4. Patul lui Procust

Publicat trei anii după romanul întâi lui Camil Petrescu, *Patul lui Procust* este un roman care se din nou ocupă cu teme ca intelectualul neînțeleș, iubirea și societatea modernă în perioada interbelică. Titlul acestui roman este bazat pe un mit din mitologia greacă. Procust a fost un criminal care a avut obiceiul ca să-i dea adăpost călătorilor, dar patul în care au dormit a fost sau prea mic sau prea mare. Dacă era prea mic, Procust a tăiat picioarele călătorilor și dacă patul era prea mare, Procust i-a întins. Bine înțeleș, titlul acestui roman este numai o metaforă. Patul lui Procust aici reprezintă societatea care contribuie degradării relațiilor umane și înstrăinării.

„Așa cum Procust așeza călătorii pe un pat spre a-i lungi sau a-i scurta după măsura acestuia, tot astfel societatea burgheză impune limite inumane, legi, reguli, care schilodesc sau distrug personalitatea umană, omul în sine, valoarea lui spirituală.

“ [...]Patul lui Procust este romanul consecințelor relațiilor din cadrul societății burgheze. Eroi sunt niște mutilați psihic de monstruoasa și satanica societate capitalistă.”²⁰

Și romanul acesta este specific în cea ce privește structura lui narativă. Compus din trei părți, noutatea este că chiar autorul este un personaj în romanul *Patul lui Procust*. Personajele principale ne povestesc istoria lor și „[...] autorul inovează o structură compozițională pe voci, dând o autonomie accentuată eroilor săi.”²¹ Din nou aflăm structura narativă care nu este lineară în cea ce privește timp în romanul, ci este compusă din amintirile personajelor care ne povestesc întâmplările care l-au determinat și schimbat viața lor.

Romanul începe cu scrisorile ale doamnei T. pe care le-a scris autorului. Tema scrisoriilor este relația amoroasă între doamna T. și un tânăr bogat care ea cheamă X. Mai târziu aflăm că X. este Fred Vasilescu. Chiar la început doamna T. descrie cum a terminat relația aceeașta; sfârșitul era destul de abrupt și urât din cauza lui Fred Vasilescu. În afară de relația lor, doamna T. descrie și viața ei și prietenia cu un om care cheamă D. El este prietenul ei din copilărie care este îndrăgostit cu ea. Doamna T. niciodată n-a simțit nimic în afară de prietenie

²⁰ Emil Alexandrescu, *Introducere în literatura română*, Editura didactică și pedagogică, București, 2007, p. 457.

²¹ *Ibidem*, p. 457.

către D. și s-a căsătorit cu un inginer tânăr și s-a mutat în Germania. După divorț a început relația ei cu Fred Vasilescu. D. este întotdeauna prezent în viața doamnei T.; ea a încercat să se cedeze sentimentelor lui, dar concludă că simte numai repulsie., *Tot corpul mi-a înțepenit, refuzându-se. Dificultățile pe care le spoream cu atât dezgust îl făceau penibil de stângaci și, fără să vrea, brutal.* ²²Scrisorile ale doamnei T. ne spun mult despre personalitatea ei și felul ei de scris plin de intimitate o apropiere cititorilor care pot să facă o legătură cu ea.

Partea a doua a cărții este textul lui Fred Vasilescu despre care am aflat că este X. misterios din scrisorile ale doamnei T. Felul lui de scris este foarte diferent în comparație cu scrisorile ale doamnei T. Scrisorile ei sunt afectuoase, intime și poetice; textul lui ne amintește la un report. El descrie detaliat locurile unde se află și întâmplările importante, dar nu este facil ca ne legăm cu textul lui. În afară lui Fred, în textul lui cunoaștem mai multe personaje. O cunoaștem pe Emilia care este amanta lui Fred și actrița care vrea să devină celebră. Prin scrisorile scrise pentru Emilia îl cunoaștem pe Ladima. El este un ziarist sărac îndrăgostit de Emilia care îl exploată și trădează cu alții. Sfârșitul lui Ladima este nefericit: el s-a sinucis. Scrisorile lui Ladima au o influență mare asupra Fred care realizează că l-a cunoscut pe Ladima. Fred împarte textul lui cu Ladima și soarta lui care s-a amestecat cu viața lui Fred prin scrisorile Emiliei.

A treia parte a romanului este textul care a scris autorul ca un personaj din roman. El le cunoaște pe toate personajele din romanul și cititorii l-a cunosc prin notele de subsol, articolele și poemele lui Ladima. Împreună cu scrisorile doamnei T. și textul lui Fred Vasilescu, partea a autorului recapitulează romanul și ne aduce opinia a unui personaj obiectiv care ne pot explica întâmplările și personajele anumite. Cele trei părți se completează între lor, dar părțile doamnei T. și lui Fred sunt legate prin partea autorului.

„Textul T. are forma unor flori delicate, așezate în vasul amplu al textului Fred, iar textul autorului are parcă rolul apei din vas, care dă funcționalitate celor două structuri. Astfel, delicatețea sufletului floare al eroinei nu poate găsi o rezonanță cu structura sufletului închis în egoism ca un vas, al lui Fred Vasilescu. Atenuarea este realizată de către autor, care cu versatilitate caută să străbată spațiul dintre cele două structuri atât de diferite.”²³

²² Camil Petrescu, *Patul lui Procust*, Editura Albatros, București, 1994, p. 17.

²³ Emil Alexandrescu, *Introducere în literatura română*, Editura didactică și pedagogică, București, 2007, p. 459.

Putem să spunem că scrisorile lui Ladima sunt a patrulea parte a romanului care este legată cu textul lui Fred; după citirea scrisorilor, Emilia explică întâmplările descrise în scrisorile și dă contextul în care totul s-a întâmplat.

Înainte de descrierea personajelor feminine din romanul important pentru teza aceasta, doamna T. și Emilia, este important să menționăm bărbații legați cu ele pentru care putem să spunem că sunt personajele principale din roman (Fred este personajul principal, dar și Ladima devine aceasta prin Fred). Fred Vasilescu este un tânăr bogat care este o imagine perfectă a societății burgheze române în perioada interbelică. Autorul ne dă descrierea lui Fred în notele de subsol; prin descrierea putem să imaginăm reputația care Fred are în societatea română. El este un „playboy“ bogat, dar în același timp, el este un intelectual care caută sensul vieții în societatea burgheză nemilosă.

„Era fiul aceluia mare industriaș pe care l-am numit convențional în romanul meu Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război Tănase Vasilescu. Avea acel timbru deosebit, acea vibrație melodioasă, calmă, pe care o au toți oamenii, frunțași adevărați în activitatea lor, oricare ar fi ea: artă, politică, militară, acrobație, dans modern, destin de Don Juan sau box.”²⁴

Partea cea mai interesantă a textului lui Fred Vasilescu este cea ce privește relația lui cu doamna T. Relația lor este intensivă și pasionată, dar n-a durat. Fred termină iubirea, dar nici cititorii nici doamna T. știu de ce a făcut aceasta. Putem să presupunem de ce, dar este evident că Fred Vasilescu o iubește pe doamna T. Există multe teorii care se ocupă cu cauza sfârșitului iubirii între Fred și doamna T. Niște criticii dispută că Fred a terminat relația pentru că iubirea lor a fost distructivă și Fred a decis să se sacrifice ca iubirea nu le distruge. Alții spun că Fred n-a fost dispus să părăsească viața lui facilă din cauza unei femei. Deși a iubit-o, niciodată n-a cedat complet iubirii lor.

„Este îndrăgostit și totodată alertat; nu-și trăiește iubirea, ci și-o analizează, iar această situație devine insuportabilă.”²⁵

Ultimul lucru pe care Fred l-ar recunoaște este acela că nu știe de ce s-a despărțit de femeia iubită. Și este aproape sigur că nu știe! Merită să reflectăm la faptul că Fred nu cunoaște cauza rupturii, pe care eu o bănuiesc a fi vanitatea. [...] Dragostea (și cu

²⁴ Camil Petrescu, *Patul lui Procust*, Editura Albatros, București, 1994, p. 27.

²⁵ Doina Ruști, *Scriitori români*, Niculescu, București, 2004, p. 276.

atât mai mult dragostea-pasiune) transformă pe cel ce iubește în sclavul celui iubit:
iar Fred n-a vrut să devină sclavul erotic al d-nei T.²⁶

Cred că adevărul este undeva în mijloc. Am avut o impresie că Fred este un tânăr bogat care este obișnuit să are tot ce vrea. Totuși, are un spirit curios și neliniștit care nu este în întregime satisfăcut cu viața lui. Ca să spargă monotonia, hobbyurile lui sunt aviație și automobilism; putem să spunem că vrea să simtă emoțiile noi pentru că nu este satisfăcut cu viața lui și societatea în care trăiește. Este posibil că aceasta este cauza imposibilității iubirii între doamna T. și Fred. Deși are tot, Fred niciodată nu este satisfăcut și mereu caută ceva diferit. În timp ce perechea lui trăiește pentru iubirea lor, cititorii au o impresie că Fred este speriat și îi este teamă că relația lor o să devină plictisitoare și din cauza aceasta alege despărțirea.

Celalt personajul masculin care ne vom ajuta cu analiza Emiliei este poetul Ladima. Îl cunoaștem pe Ladima numai indirect prin scrisorile care a scris pentru actrița Emilia și care Fred găsește în camera Emiliei. Ladima are o soartă tristă; el nu are succes nici în iubire nici în afaceri deși este un ziarist și poet foarte talentat și muncitor. Problema este că societatea nu-i permite ca să succeadă pentru că Ladima este un intelectual sărac care spune adevărul despre societatea burgheză și valorile lor. Slăbiciunea lui este iubirea către Emiliei. El vrea să se căsătorească, dar ea îl numai exploată. În sfârșitul, Ladima s-a sinucis și soarta lui va emoționa lui Fred Vasilescu.

„În Ladima nu trebuie să vedem totuși un naiv sau o inteligență defectuoasă, incapabilă de a sesiza discrepanța dintre Emilia cea reală și cea fictivă; refuzul său de a se pleca dinaintea adevărului și a evidenței poate fi interpretat, dimpotrivă, ca un act de trufie, ca un orgoliu demiurgic, Ladima neacceptând să trăiască decât într-o lume și în niște forme făurite de el.”²⁷

Ca și personajul lui Ștefan Gheorghidiu din *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război*, Fred și Ladima de asemenea sunt intelectualii nesatisfăcuți cu viața și societatea în perioada interbelică. În timp ce personajele masculine în romanele lui Camil Petrescu au rolul intelectualii care gândesc despre lumea și societate în jurul ei, personajele feminine nu sunt

²⁶ Nicolae Manolescu, apud Doina Ruști, *Scritori români*, Niculescu, București, 2004, p. 278.

²⁷ Liviu Petrescu, apud Carmen Mușat, *Romanul românesc interbelic: dezbateri teoretice, polemici, opinii critice*, Humanitas Educațional, București, p. 247.

atât adâni. Problemele lor sunt legate cu iubire și relațiile lor. Totuși, toate personajele feminine sunt destul de diferite.

4.1. Doamna T. sau Maria T. Manescu

Doamna T. este unul dintre cele mai importante personaje în romanul *Patul lui Procustca* și personajul care mișca narațiunea. Romanul începe cu scrisoările ei pe care le-a scris pentru personajul autorului. Chiar autorul i-a convins ca să scrie și ca să povestească istoria ei deși la început ea s-a opus. La începutul romanului autorul ne descrie doamna T. în notele de subsol.

„Nu înaltă și înșelătoare slabă, palidă și cu un păr bogat de culoare caceastanie (când cădea lumina pe el părea ruginiu) și mai ales extrem de emotivă, alternând o sprinteală nervoasă, cu lungi tăceri melancolice (avînd, pe deasupra, un comerț, la propriu și la figurat, intens cu arta și cetitul), doamna T.

[...] Ca fizic, era poate prea personală ca să fie frumoasă în sensul obicinuit al cuvîntului. Avea orbitele puțin neregulate, ușor apropiate, pronunțate, cu ochii albaștri ca platina, lucind, fremătînd de viață, care cînd se fixau asupra unui obiect, îl creau parcă. Bărbia feminină, delicată, dar prelungirea ei, întinsă frumos pînă sub ureche, cam aparentă, căci era lipsită de orice grăsime. Gura, foarte mabilă vie ca o floare, plină. Gîtul lung, robust cu tendoane lămurite la orice întoarcere a capului.²⁸

Este facil să concludem că autorul are opinia deosebită despre doamna T. Descrierea ei reprezintă o imagine de o femeie reală; ea este femeie emotivă și specială cu frumusețea deosebită. Descrierea autorului îmi amintește la femeile cu origine nobilă. Doamna T. este elegantă și are spiritualitatea care este greu de definit. Putem să spunem că aspectul fizic deosebit al doamnei T. poate fi chiar înfricoșător uneori. „Privită, pe rînd, de Fred Vasilescu și de Autor, doamna T. este prototipul feminin al "omului interesant", [...] Femeia ideală, sufletul (dar mai întîi trupul) pereche; în același timp, privită din afară, oarecum reificată, [...]

²⁸ Camil Petrescu, *Patul lui Procust*, Editura Albatros, București, 1994, p. 4.

doamna T. sperie.²⁹ Doamna T. este prea puternică ca să fie în relația cu cineva ca Fred Vasilescu.

Din scrisorile ale doamnei T. putem să aflăm destul despre autoarea lor. Ea este o femeie deosebită, uneori pare că este caldă, dar din relația ei cu Fred Vasilescu putem să vedem că este foarte pasionată și dedicată. În afară de relația ei cu Fred, doamna T. ne povestește și viața ei. După căsătoria nereușită și divorț, doamna T. întoarce din Germania la Burcurești unde deschide un magazin de mobilă. În București îl cunoaște pe Fred și chiar prima întâlnire este fatală. Deși iubirea lor nu durează, ea rămâne liniștită și chiar pare rece; cititori înțeleg că aceasta e numai prefacere. Doamna T. este un exemplu de o femeie emancipată care lucrează și nu depinde de un bărbat.

Prin relația ei cu Fred o cunoaștem pe doamna T. ca amantă și o femeie îndrăgostită. Totuși, o cunoaștem și prin spațiul în care trăiește care este foarte important pentru ea. Casa ei este decorată minimalistic, dar este plină de viață și ne spune mult despre personalitatea proprietății săi.³⁰ Descrierea casei doamnei T. ne spune că ea este modernă și contemporană; mobilă în apartamentul ei este modernă ca și mobila în magazinul ei. Imaginea doamnei T. reflectă casa ei: simplă dar plină de viață și modernă.

„Ți-am spus, dealtfel, că în odaia de dormit, văruiată alb și cu vreo două dungă aurii, nu e decât divanul alb, scăzut și vast, tabloul lui Luchian, ceasornicul și la căpățîi, o măsuță albă pentru becul cu abajur de faianță ca să pot ceti seara. Încolo nimic. Nici covoare pe parchetul lucios ca o oglindă de stejar, nici o mobilă de-a lungul pereților goi, de se vede șipca de stejar care măsoară lungimea podelei jos, nici draperii la fereastră - nu e nici un pericol de vecini - de poate năvăli lumina prin amîndouă ferestrele, așa că, dimineața înainte de a trece în camera de baie, iau mai întîi, respirînd puternic, o adevărată baie de lumină.”³¹

Este foarte interesant că personajul doamnei T. este foarte diferit de alte personaje feminine în operele lui Camil Petrescu. Petrescu nu restrânge doamna T. numai la corpul ei; ea nu este numai un obiect al voluptății ca alte personaje feminine. Doamna T. este o ființă umană, nu este un lucru pe care îl posedă un om.³² Dacă Fred Vasilescu este un prototip de un om

²⁹ Simona Sora, *Regăsirea intimității*, Cartea Românească, București, 2008, p. 113.

³⁰ *Ibidem*, p. 114.

³¹ Camil Petrescu, *Patul lui Procust*, Editura Albatros, București, 1994, p. 22.

³² Nicolae Manolescu, *Arca lui Noe*, Editura 1001 Gramar, București, 1998, p. 393.

marcant, doamna T. este exact la fel dar în lumea femeilor. Frumuseșea ei nu este atât de importantă pentru că este completă numai în combinația cu personalitatea ei. Deși Fred Vasilescu și doamna T. sunt asemănători, cred că Fred nu are o caracteristică foarte importantă care doamna T. are. Este vorbă de curaj; el n-a fost curajos și a terminat relația lui cu doamna T. deși a iubit-o. Un fapt foarte important și interesant când vorbim despre doamna T. care îi face să fie diferită în comparația cu alte personaje este că Petrescu a dat-o șansă să îi cunoaștem direct prin scrisorile ei. Scrisorile pline de detaliile intime vieții ei fac ca ea să ne fie apropiată și mai umană. Putem să spunem că este mai facil să facem o legătură cu personajul doamnei T. când vedem că este sinceră.

Încă o scenă care ne am spus mult despre doamna T. este scena în tren, când doamna T. îl întâlnește pe Fred, amanta lui nouă și un prieten al doamnei T. și al lui Fred care știe tot despre relația lor. Deși jenată și încurcată, salvarea doamnei T. a venit cu florile care a trimis-o D. În mintea ei, aceasta a arătat tuturor că nu trebuie să simtă milă de ea. În afară de durerea care simte din cauza iubirii nefericite, doamnei T. este rănit orgoliu. Manolescu crede că orgoliu este mult mai important decât iubire în scena această.

„Și chiar dacă aici se adaugă suferința iubirii înșelate, căci X nu-i este străin nici acum doamnei T., vanitatea contează foarte mult, dovadă că buchetul de flori adus de comisioner restabilește provizoriu calmul sufletesc al eroinei: "cel puțin știam acum că nu mai sunt compătimită".³³

Cititori aici văd vanitatea doamnei T. Putem să spunem că aceasta e doamna T. care în întregime aparține societății burgheze și îi e frică ca să fie jenată și cu orgoliul rănit înainte fostul ei amant și prietenul lor. Deși Fred a înlocuit-o cu alta femeie, doamna T. este liniștită când primește florii pentru că aceasta dă impresie că și ea are un alt bărbat. Deci, cel mai important este salva aparențele ce este normal dacă gândim că romanul aceasta este și o critică societății burgheze care este superficială și este interesată numai în aparențe.

Există o relație care determină personalitatea doamnei T. Este vorbă de mai sus-pomenita prietenie cu D. care este îndrăgostit de doamna T. Deja în scrisoarea întâia, când doamna T. descrie iubirea lui D. către ea putem să simțim vanitatea ei și chiar un fel de plăcere că cineva suferă din cauza ei (și nu uită să menționeze că a fost fata cea mai frumoasă din orașul ei).

³³ Nicolae Manolescu, *Arca lui Noe*, Editura 1001 Gramar, București, 1998, p. 378.

„Știam că sunt pasiunea lui rămasă din adolescență, cum rămîne puțin illogică și copilăroasă mintea bolnavilor după meningită. Acum cincisprezece ani eram, mi se spune și astăzi, cea mai frumoasă fată din orașelul nostru.

[...] Când a auzit că s-a hotărît logodna mea, a venit și mi-a spus înția oară ceea ce știam de la sora lui, că mă iubește și că are să se omoare. Am fost mirată când am aflat că poezie făcuse pînă atunci fără să știu, m-a mișcat durerea lui, am plîns amîndoi, dar m-am măritat cu celălalt, care, după cum îmi explica mama, avea o frumoasă carieră.

[...] N-aș fi vrut să se omoare, o, deloc, dar m-am gîndit uneori ce impresie ar fi făcut în orașelul nostru sinuciderea lui din cauza mea.“³⁴

Putem să vedem că doamna T. este prietena bărbatului care cheamă D. dar în relația această domină vanitatea ei. Deși a fost emoționată din cauza durerii lui când s-a căsătorit cu un alt om, vanitatea a dominat (ca și în scenă din tren). Uneori mi s-a părut că doamna T. este foarte nemiloasă; ea nu ascunde repulsia către D. care nu poate să iubească ca om. Mai o scenă care ne spune în ce măsură vanitatea domină vieții doamnei T. este o scenă în teatru cu D. După ce nu l-a văzut pe D. câteva luni, doamna T. îl întâlnește în teatru însoțit de o fată. Deși nu-l iubește pe D., este intimidată din cauza femeia care este cu el. Din cauza aceasta ea decide să vorbească cu D. câștigînd dominația asupra el. Deși nu-l iubește și niciodată îl va iubi, vanitatea ei nu-l va permite ca să fie fericit cu alta femeie. Manolescu vede comportamentul ei ca un joc; ea nu poate să creadă că D. a substituit-o după mulții ani de iubire.³⁵ Deși comportamentul ei este motivat de vanitate, doamna T. vrea că cititori (sau autorul) înțeleg că ea a numai încercat să-l ajută pe un prieten provocînd gelozie la fată cu care D. a ajuns în teatru.

„Cu coada ochiului am căutat să știu dacă ea ascultă și am văzut-o urmărindu-ne uimită. Aș fi vrut cu stăruință ca această atenție a mea să-i ridice lui acțiunile de cuceritor asupra ei, căci cu sinceritate aș fi fost mulțumită ca o femeie să-l iubească, să-i dea ceea ce nu-i pot da eu, dar asupra iubirii lor, acomodată în lumea posibilităților, să planeze, superioară ca un vis irealizabil, pasiunea lui pentru mine.“³⁶

³⁴ Camil Petrescu, *Patul lui Procust*, Editura Albatros, București, 1994, p. 6-9.

³⁵ Nicolae Manolescu, *Arca lui Noe*, Editura 1001 Gramar, București, 1998, p. 378.

³⁶ Camil Petrescu, *Patul lui Procust*, Editura Albatros, București, 1994, p. 24.

Cum putem să vedem doamna T. crede că l-a ajutat pe unui prieten și că comportamentul ei nu a avut nici o legătură cu orgoliul ei și faptul că D. a ajuns la teatru cu alta femeie. Cred că s-a întâmplat și unul și altul. Doamna T. a vorbit cu D. ca să-și arată pe sine că el încă suferă din cauza ei și că va fi cuminte făcând tot ce ea vrea. Pe de altă parte, în același timp a încercat să provoace gelozia la fata cu care a fost D. A vrut să-l ajute cu realizarea iubirii fericite după mulții ani care D. a petrecut iubind-o pe ea. Totuși, ea foarte repede înțelege că iubirea fericită este un vis imposibil pentru D., dar aceasta e paradoxul situației aceste. Doamna T. a vorbit cu D. ca să provoace gelozia și ca să-l ajute în cucerirea fetei, dar el uită fata cu care este pentru că vorbește cu femeia care iubește foarte mult. Pentru el nu există o iubire fericită pentru că o poate imagina numai cu doamna T. și aceasta este imposibil.

Întâmplare în teatru o ajută pe doamna T. ca să realizeze că nici gelozie nu poate provoca iubirea și aceasta va compara cu relația ei cu Fred Vasilescu.

„Era în mine o durere amorțită la constatarea pe care o făceam acum că nici gelozia, că nimic nu poate stimula o dragoste inexistentă, că nici mijlocul acesta recomandat de atâți autori de maxime și de piese de teatru nu mi-ar putea fi de nici un folos dacă aș încerca vreodată să-mi recâștig prețul în ochii lui X.”³⁷

Doamna T. este un personaj foarte complicat care foarte des le lasă pe cititori confuzi. Caracteristicile ei și personalitatea ei variază de vanitate la noblețe, de pasiune la asprime. Este dificil să înțelegem cum este doamna T. în adevărul. Deși scrisorile ei sunt intime și sincere, foarte des am o impresie contrariată despre caracterul ei adevărat. Este neobișnuit că nu pot să legvulnerabilitate cu ea în ciuda faptului că aflăm toate despre problemele sale emoționale; deși este jignită și suferă, ea nu pare vulnerabilă. Uneori ne pare că numai orgoliul ei este jignit și că este îngrijorată ce vor gândi alții. Manolescu spune că, „[...] eroii *camilpetrescieni cred mai curând în salvarea aparențelor decât în adevăr.*”³⁸ Deși citatul mai sus-pomenit vorbește despre personajele masculine în oprele lui Camil Petrescu, cred că putem să vedem doamna T. ca un personaj care este foarte diferit de alte personajele feminine; uneori pare că e mult mai similară personajelor masculine în romanul acesta. Nu vreau să spun că nu este feminină, chiar opus. Feminitatea ei în combinația cu inteligența ofac irezistibilă. Așa a descris-o și Fred Vasilescu:

³⁷ Camil Petrescu, *Patul lui Procust*, Editura Albatros, București, 1994, p. 25.

³⁸ Nicolae Manolescu, *Arca lui Noe*, Editura 1001 Gramar, București, 1998, p. 385.

„Acea atenție lăuntrică, acea permanentă tensiune intelectuală a doamnei T. nu numai că o scuteau de poze exterioare, dar îi valorificau orice mișcare, dându-i semnificație, cum un luminat interior pune în valoare frumusețea unui vas Gallé.

[...]O gândire adevărată o simți cum simți pulsul cuiva, sau mai exact, cum ar trebui să constați, atingând, că un corp e viu, numai din senzația de circulație. Mai că îmi vine să spun lămurit că inteligența se poate descoperi și prin pipăit. Și cum calitățile la nevoie se cunosc, cred că inteligența doamnei T. se vede mai ales în acea grea încercare pentru femei, care e boala.“³⁹

Putem să spunem ca și acum este vizibilă misoginia lui Camil Petrescu prin Fred Vasilescu. Deși citatul vorbește despre inteligența doamnei T., pare că Petrescu, sau Fred Vasilescu, cred că ea nu este o femeie obișnuită și aceasta o face mult mai specială. De asemenea pare că alte femeie în romanul nu sunt nici aproape doamnei T. Fred Vasilescu spune: „*Nimic nu e mai dezgustător decât o femeie proastă, bolnavă... Îți amintește, fără induplecare, că omul e făcut din mațe.*“⁴⁰ Putem să spunem că doamna T. este o femeie ideală societății moderne când o comparăm cu femeile neinteligente și needucate care sunt interesate numai în lucruri superficiale și folos; autorul și Fred Vasilescu simt numai repulsie în relație cu ele (deși aceasta este o ipocrizie având în vedere relația lui Fred cu Emilia).

Deleted: .

Este evident că doamna T. este unicul personaj feminin care nu corespunde viziunii sexului feminin a autorului. Doamna T. este o ființă umană în ochii lui Petrescu și nu numai un lucru care un om posedă ca celelalte personaje feminine.

Romanul se termină chiar cu conversația autorului cu doamna T. când el ajunge să-i dea textele scrise de Fred. Aflăm că Fred a murit într-un accident aviatic și că a lăsat moștenirea doamnei T., ceea ce este dovadă iubirii lui. Autorul din nou descrie doamna T. și ce o face interesantă în ochii bărbaților.

„Nu numai indiferența și trupul dar și duioșia ei de soră, privirea și atenția ei, modul în care întinde țigările, până și melancolia și bunătatea acestei femei sunt sexuale.

[...] Femeia aceaceasta tânără, din care radiază pătrunzătoare unde nervoase, de parcă e învăluită într-o aură a sexualității [...].“⁴¹

³⁹ Camil Petrescu, *Patul lui Procust*, Editura Albatros, București, 1994, p. 233.

⁴⁰ *Ibidem*, p. 234.

⁴¹ *Ibidem*, p. 315.

În sfârșit, putem să spunem că doamna T. este un personaj care se distinge printre personajele feminine când comparăm romanele *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război* și *Patul lui Procust*. Nu o cunoaștem pe doamna T. numai prin ochii iubitului ei, dar o cunoaștem la un fel mult mai intim, prin cuvintele ei. Prin romanul și scrisorile ei începem să înțelegem emoțiile care mulți bărbații au către ea. Ea este ceva ca *femme fatale*, dar sexualitatea ei este discretă. Chiar și autorul simte atracția: „*O privesc și sunt sub obsesia descrierilor lui Fred Vasilescu.*”⁴² În ultimul capitol, descrierea doamnei T. este diferită; pare că autorul o privește în mod diferit după textul lui Fred Vasilescu. Interioritatea ei reflectă cea ce este atrăgătoare la ea; aspectul fizic reflectă cea ce este în interioritate. Personajul doamnei T. este mult mai adânc de alte personajele feminine ale lui Camil Petrescu.

4.2. Emilia – actrița frivolă

O cunoaștem pe Emilia prin Fred Vasilescu pentru că ea este amanta lui. Emilia este actrița care încercă să reușească, dar cititori pot să gândească că ea este prostituată pentru că descrie relațiile ei cu mulți oameni importanți din București. În camera Emiliei Fred găsește scrisorile lui Ladima care a fost îndrăgostit cu Emilia.

Emilia este neinteligentă, vulgară și o interesează cea ce îi poate fi de folos. Ar face tot ca să reușească ca actrița deși nu are talent. Emilia nu poate să fie nimic decât antipatică cititorilor: comportamentul ei este direct și vulgar, iar explicațiile ei în cea ce privește scrisorile lui Ladima sunt destul de nemilose.

„Nu numai capul, ci toată e alcătuită din rotunjimi ca o pisică mare, plină și bălană, dar fără grația pisicii, căci e prea gravă.”⁴³

„Rotund, cu fruntea limpede de orice cută, cu nasul frumos, îndreptat în jos, cu arcadele geometrice arcuite spre tâmpile. Orbitalele ei sunt fără adâncime. Ochii mari, sus, sunt despărțiți, cu o îndoire, de sprâncenele trase, iar jos obrajii pornesc imediat de sub gene, reducând la minimum pleoapa. O frumusețe ideală desenată de un

⁴²*Ibidem*, p. 311.

⁴³*Ibidem*, p. 50.

profesor de caligrafie, fără nici un mister, care ține în același timp și de acadea și de parfum prost.”⁴⁴

Din nou, cititori cunosc un personaj care le este prezentat prin ochii unui om. Din descrierea Emilie este evident că ea este frumoasă. Fred chiar admite că este mai frumoasă decât doamna T. „Acolo, încă, are o frumusețe proaspătă de blondă grasă... E sigur că acolo e, în felul ei, mai frumoasă decât doamna T., care este acoperită cu un puf arămiu excesiv.”⁴⁵ Totuși, cititori văd că frumusețea este virtutea unică care Emilia posedă dar aceasta e numai un mijloc de a îndeplini un scop. Deși Fred admite că Emilia este frumoasă, frumusețea ei pentru el nu reprezintă nimic pentru că ea nu are lucru cel mai important: suflet. „Amintindu-i o demimondenă ce-și injectase parafină în obraji, chipul Emiliei pare, în confesiunea justificativă de mai târziu a lui Fred Vasilescu, întruchiparea falsității, a tușei groase, de mahala, moartea sufletului.”⁴⁶ Din comportamentul Emiliei putem să înțelegem că nu este prea inteligentă dar curând aflăm și că este destul de nemilosă în cea ce privește relația ei cu Ladima. În timp ce Fred citește scrisorile omului îndrăgostit de Emilia, ea le comentează și putem să concludem că l-a considerat pe Ladima prost și naiv, dar a terminat relația lor numai când a fost potrivit pentru ea. Sora ei, Valeria, a încurajat relația Emiliei cu Ladima; el a fost un fel de siguranță dacă relațiile Emiliei cu alți bărbați sau cariera nu reușesc.

O cunoaștem pe Emilia prin ochii lui Fred, dar ne este prezentată și Emilia diferită. Aceasta este Emilia prin ochii lui Ladima. Pentru el, ea a fost o actrița tânără și naivă care numai a vrut să reușească. Deși Ladima a avut destul de mulți dovezi că Emilia l-a înșelat și ca a avut mulți amanții (inclusiv Nae Gheorhidu cu care Ladima a lucrat), el a fost îndrăgostit. În timp ce Ladima i-a vorbit despre iubirea lor și a imaginat cum va arăta casa lor, Emilia a fost interesată numai în petreceri și cadouri scumpe. Comentariile ei la scrisorile lui Ladima au fost nemiloase și reci.

„- Era atât de copilăros, încât își închipuia că o să mă las de teatru ca să merg la... Râmnicul-Sărat.

- [...] Ascultă, Emilia, tu știai că suferă din cauza ta?

- Așa sunt bărbații, își fac idei... [...] De multe ori când nu eram acasă, venea și mă așteaptă. Sta de vorbă cu Valeria... ceasuri întregi... discutau... făceau planuri. Era

⁴⁴ *Ibidem*, p. 265.

⁴⁵ *Ibidem*, p. 265.

⁴⁶ Simona Sora, *Regăsirea intimității*, Cartea Românească, București, 2008, p. 115.

pentru el foarte bine... Dar ce puteam face? Aveam atâtea pe cap. Uneori mă mai supăram. [...] Știi... pe mine să nu mă plictisească cineva prea mult...⁴⁷

Emilia nu ascunde că l-a înșelat pe Ladima și nu-i pare rău. De asemenea nu arată că simte ceva în relație cu sinuciderea lui Ladima. El nu a reprezentat nimic pentru ea; scopul ei au fost oamenii bogați din societatea burgheză. Ladima n-a putut să-i dea nimic decât niște recenzii bune în ziarele după spectacole în care Emilia a participat, dar aceasta n-a fost suficient. Putem să spunem că Emilia este ambițioasă, dar ea nu poate să îndeplinească scopuri pentru că nu are caracteristicile necesare ca să reușească; nu este talentată, muncitoare și dedicată. Deși săracă, Emilia este imaginea potrivită societății burgheze care apreciază numai distrație, bani și plăcere. Ea este foarte superficială și Fred Vasilescu îi dorește din cauza superficialității ei.

„Corpul Emiliei nu e mai decât „corpul-marfă“ al dorinței carnale, corpul în multiplicitatea sa reduplicabilă. Prezența ei este liniștitoare pentru Fred fiindcă actrița nu îi cere ce el nu poate da, adică prezența continuă a interiorității.”⁴⁸

Personajul Emiliei este o personificare perfectă unui lucru care bărbați doresc; ea este un obiect pe care îl posedă.

„Cel ce privește fiind, cu excepția doamnei T., totdeauna, în romanele lui Camil Petrescu, bărbatul, femeia e totdeauna cea privită. În această ipostază, ea nu mai e ceea ce numim subiect, ci obiect. Nimic nu pornește dinspre interioritatea ei; totul se îndreaptă spre exterioritatea ei. Nu o ființă, care este, ci un lucru, pe care-l posezi.”⁴⁹

Cum am deja spus, doamna T. este unica excepție din regula lui Camil Petrescu în ceea ce privește personajele feminine și caracterizarea lor. Emilia este o femeie frumoasă care nu are frumusețea interioară și aceasta are o influență mare asupra aspectului ei fizic. O impresie care au cititorii este că Emilia e vulgară; nu putem să spunem că este elegantă sau că este o damă. De asemenea nu putem să spunem că personajul Emiliei este un personaj complicat. Când gândim despre comportamentul ei, știm care sunt motivele ei. Ea este o femeie fără morală care încearcă să-și atingă scopurile prin relațiile amoroase. Deși putem să spunem că

⁴⁷ Camil Petrescu, *Patul lui Procust*, Editura Albatros, București, 1994, p. 120-121.

⁴⁸ Simona Sora, *Regăsirea intimității*, Cartea Românească, București, 2008, p. 118.

⁴⁹ Nicolae Manolescu, *Arca lui Noe*, Editura 1001 Gramar, București, 1998, p. 392.

Emilia este un personaj negativ (totuși în romanele lui Camil Petrescu nu există personaje simple, albe și negre), cred că Emilia poate fi și foarte amuzantă. Felul în care gândește uneori este foarte amuzant ca și sinceritatea cu care descrie aventurile ei amoroase în timp ce Ladima a așteptat-o acasă și a rostit iubirea lui în scrisorile mai sus-pomenite.

Cum este cazul și cu doamna T., descrierea Emiliei este compatibilă cu spațiul în care trăiește. În casa ei găsim o lipsă de intimitate, ca și în Emilia ca personaj.

„Interiorul Emiliei Răchitaru aparține mai degrabă spațiului social "rușinos", trecut sub tăcere, al profesionistelor amorului venal decât veritabilei intimități.

[...]Corpul Emiliei se adaptează perfect acestui interior artificial, contrafăcut, exprimând lipsa de gust și autenticitate, detalii la care, totuși, Fred vibrază animalic, parcă în pofida sa.”⁵⁰

Casa Emiliei nu reflectă personalitatea ei și nu are multe lucruri care ne pot ajuta să concludem cum este Emilia adevărată. Pe de altă parte, caracterul ei este exact la fel și din cauza acestei lipsa de intimitate nu este ciudată. Casa ei este ca un bordel având în vedere numărul de bărbați care au fost în camera Emiliei. Descriind camera Emiliei, Fred Vasilescu observă că patul ei este mare și confortabil și că proprietara lui petrece mult timp în el fiind că el este un instrument profesional pentru ea.⁵¹

Concluzia după analizei personajului Emilia Răchitaru este ca este vorba de un personaj simplu care nu se ocupă cu problemele intelectuale sau dubiile existențiale. Emilia este prototipul ideal femeii fără moral, dar ea este satisfăcută cu viața aceeași. Ea este ambițioasă, dar nu este destul de inteligentă nici dedicată ca să realizeze scopurile ei singură; ea folosește relațiile amoroase ca un mijloc pentru realizarea ambițiilor ei. Emilia reprezintă o personificare a misoginiei lui Camil Petrescu și caracterul ei adevărat este opus caracterului Emiliei care există numai în capul lui Ladima. Este greu să găsim ceva pozitiv în personajul ei, dar și Emilia are o influență mare asupra narațiunii prin relația ei cu Ladima. Putem să spunem că rolul ei în romanul *Patul lui Procuste* este crearea personajului intelectual neînțeleș Ladima care a fost distrus de societatea burgheză și dragostea nefericită către o femeie care este o personificare strălucirii false și ipocriziei a societății moderne.

⁵⁰ Simona Sora, *Regăsirea intimității*, Cartea Românească, București, 2008, p. 115.

⁵¹ Camil Petrescu, *Patul lui Procust*, Editura Albatros, București, 1994, p. 58.

5. Ela, Emilia și doamna T.

Comparând personajele feminine alese din romanele *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război* și *Patul lui Procustale* lui Camil Petrescu, putem să concludem că este destul de greu să le comparăm pentru că ele sunt foarte diferite. Dacă o să le compartimentăm în categoriile personajelor feminine, sunt sigură că cele trei femeie ar aparține în categorii diferite. Cea ce le face diferit este caracterul și poziția socială, dar bărbații cu care sunt legate sunt foarte asemănători. Ei sunt intelectualii neînțeleși care disprețuiesc societatea în care trăiesc și ele ar trebui să fie perechile ideale ale eroilor lui Camil Petrescu.

Trebuie să menționăm și perioadă în care „trăiesc” personajele feminine analizate. De fapt, caracterul lor este product al perioadei interbelice în care rolul femeilor a fost rolul de casnică și soția în primul rând. Deși sunt de părere că Petrescu a demonstrat misoginie mai multe ori, este evident că începutul emancipăției femeilor a fost o noutate pentru bărbați. În cea ce privește caracterizarea personajelor alese, cred că autorul a prezentat femeile „moderne” cum le-a văzut: mai libere în cea ce privește comportamentul lor cu bărbați, uneori fără moral, dar în același timp competente și inteligente. Este posibil că misoginia lui Camil Petrescu este numai o mască pentru frică de noutăți, femeile moderne și emancipate.

„Primejdia care plutea în aer era schimbarea abruptă. După Primul Război Mondial aceaceasta a fost atât de radicală și de șocantă, încât reacția de respingere era în firea lucrurilor și, aș spune, inevitabilă.

[...] Există un cuvânt mult mai rar folosit decât misogin: misoneist. El vine din același grecesc *misein*, „a urî”, dar se combină cu *neos*, „nou”. Ceea ce îi neliniștește pe interbelici în legătură cu femeile, ceea ce le era urât (adică neplăcut) era noutatea.. În legătură cu femeile, interbelicii nu erau misogini, ci misoneiști. Nu erau dușmanii femeii, ci ai noutății ei.”⁵²

Explorând categoriile personajelor feminine în literatură, am găsit categoriile personajelor feminine în operele lui William Shakespeare. Citind descrierile personajelor în operele lui, am ajuns la concluzie că Emilia, doamna T. și Ela (ca și alte personaje feminine lui Camil

⁵²Ioana Pârvulescu, *Erau interbelicii misogini?*, *România literară*, VI, 2010,
http://www.romlit.ro/erau_interbelicii_misogini

Petrescu) au niște similitudini cu eroinele lui Shakespeare care de asemenea pot fi împărțite în categorii. Bine înțeles, timpul în care a scris Shakespeare și timpul în care a scris Petrescu sunt foarte diferite, dar niște caracteristicile comune pot să se aplice la personajele feminine în romanele mai sus-pomenite. Ela uneori pare ca Desmodena modernă; este acuzată de trădare, iar autorul nu-i dă ocazie să se justifice și să dovedească că nu este adulteră. Bine înțeles, ea nu poate să fie inocentă ca Desmodena din cauza societății care a exploatat tinerețea și naivitatea ei. În romanul *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război* este prezent și un element al intrigii sub forma scrisorii anonime care îl convinge pe Gheorghidiu că Ela îl înșelă deși nu are dovezi. Pe de altă parte, gelozia lui Othello este provocată cu intrigi și nesiguranța, dar în *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război* nu e așa. Ela cochetează cu Grigoriade în fața soțului ei și provoacă gelozia și furia lui. Nu putem să spunem că personajul Elei este inspirat cu Desmodena, dar sunt asemănătoare. În același timp, Gheorghidiu și gelozia lui ne amintesc de Othello, dar și la Hamlet din cauza angajamentului lui (deși nu este vorba de situații identice, Hamlet și Gheorghidiu sunt dedicați scopului lor, dar aceasta se transformă într-o obsesie și fixație). Obsesia lui Hamlet duce Ofelia la nebunie, iar obsesia lui Gheorghidiu cu filosofie și problemele existențiale duce Ela la brațele altui bărbat și la lumea fără morală a societății burgheze.

În sfârșitul ne a rămas personajul cel mai complicat din cei trei care am menționat, doamna T. Deși mi s-a părut ca și ea are caracteristicile care putem să relaționăm cu personajele lui Shakespeare, am conchis că doamna T. este un personaj prea complicat ca să-l punem în numai o categorie. Ea are caracteristicile mai multe personajele feminine ale lui Shakespeare, dar în sfârșit este specială. Doamna T. se distinge de Emilia și Ela, dar și din categorii tradiționale personajelor feminine lui Shakespeare. Femeile în operele lui Shakespeare sunt feminine, blânde, ambițioase sau vulgare și erotice, dar doamna T. este puternică și independentă. Putem să o legăm cu personajul Katherine din *Îmblânzirea scorpiei* care este independentă și curajoasă. Diferența mare este că „rebele“ lui Shakespeare s-au liniștit din cauza iubirii, dar cu doamna T. nu s-a întâmplat aceasta. Dimpotrivă, neputința ei ca să fie submisivă a distrus relația ei cu Fred Vasilescu.

Putem să spunem că doamna T. aparține categoriei femeile moderne și emancipate. Ea este caracterizată prin spiritualitate și intelect ca și renunțarea la comportamentul feminin clasic: scopul vieții ei nu este ca să fie numai soție și mamă.⁵³ De asemenea, doamna T. a descoperit

⁵³Krešimir Nemeč, *Slika žene u hrvatskoj književnosti 19. stoljeća*, *Zbornik Zagrebačke slavističke škole*, Zagreb, FF Press, 2003, p. 106.

și a acceptat senzualitatea ei și trupul ei.⁵⁴ Sexualitatea nu mai este un tabu pentru ea; doamna T. accepta să se culcă cu Fred deși nu simte iubirea, numai pasiune și atracție. Femeia modernă este stăpâna trupul și vieții ei. În categorizarea personajelor feminine la începutul secolului XX, autorea Sablić-Tomić personajele feminine sunt despărțite în două categorii: tipul mitic și tipul individual.⁵⁵ Tipului mitic aparține femeia amantă și putem s-o comparăm cu personajul Emiliei. Caracteristicile femeii amante sunt senzualitate și realizarea prin plăcerile trupesti. Ca la Emilia, corpul femeii amante este caracteristica ei mai importantă; interioritatea nu este importantă, ci numai corpul și senzualitate. Cea ce determină femeile amante este faptul că ele îndeplinesc dorințele lor; Emilia folosește trupul ca un instrument al obținerii dorințelor dar și din cauză plăcerii. Ne-a rămas Ela care nu aparține nici tipului mitic nici tipului individual, ci unui tip din categorizarea autorului Krešimir Nemeć.⁵⁶ Ela reprezintă femeia idealizată de către bărbatul ei, dar în același timp și un tip de femeie chemat „femme fragile”. Ela este un obiect estetic, nu ne este prezentată analiza mai adâncă caracterului ei. La început ea este inocentă, fragilă și naivă în ochii lui Ștefan Gheorghidiu, dar cu timp se schimbă. Dacă Ela la început este caracterizată ca femeia idealizată, la sfârșitul ei este mai aproape de femeia care a început să se emancipeze. Chiar în aceasta văd cauza prăbușirii căsătoriei lui Ștefan Gheorghidiu cu Ela. Deși Ela nu este independentă ca doamna T., cred că ea de asemenea reprezintă un început al emancipației femeilor la începutul secolului XX.

Aș dori să conclud că cele trei personaje feminine ale lui Camil Petrescu au niște similarități cu eroinele lui Shakespeare, dar în primul rând le determină societatea și timpul în care trăiesc. În romanele lui Petrescu, societatea determină comportamentul personajelor și este responsabilă pentru depravarea lor. Doamna T., Emilia și Ela sunt produsul și reflecția societății interbelice ca și eroinele lui Shakespeare societății elisabetene, iar personalitățile ei se dezvoltă conform cu aceasta.

⁵⁴Helena Sablić-Tomić, *Ženski likovi s prijelaza stoljeća, Dani Hvarškoga kazališta. Građa i rasprave o hrvatskoj književnosti i kazalištu*. XXVII/1, 2001, p. 116.

⁵⁵Helena Sablić-Tomić, *Ženski likovi s prijelaza stoljeća, Dani Hvarškoga kazališta. Građa i rasprave o hrvatskoj književnosti i kazalištu*. XXVII/1, 2001, p. 115.

⁵⁶Krešimir Nemeć, *Slika žene u hrvatskoj književnosti 19. stoljeća, Zbornik Zagrebačke slavističke škole*, Zagreb, FF Press, 2003, p. 104.

6. Concluzie

Personajele feminine în operele lui Camil Petrescu construiesc o lume deosebită depărtată de alte personaje. Deși pare că au un rol secundar, ele sunt atât de importante cât și personajele masculine principale. Putem să spunem că sunt și mai importante din cauza temei iubirii care nu ar putea fi explorată fără femeile legate cu eroii ai lui Camil Petrescu.

Este evident că misoginia autorului a influențat creația personajelor feminine și că este subtil transmisă prin opinia și comportamentul eroilor lui, dar și prin comportamentul, personalitatea și aspectul fizic personajelor feminine. Cum am deja menționat, o femeie este pentru autorul este un obiect pe care îl posedă un bărbat și corpul ei este trăsătura eicea mai importantă. Femeile sunt făcute ca să fie privite, iar bărbații sunt acei care privesc. Faptul este că le cunoștem pe Ela și Emilia prin ochii bărbaților cu care sunt legate; pe Ela o privim prin ochii soțului gelos, iar pe Emilia o privim prin ochii lui Fred Vasilescu și Ladima. Fred nu gândește că Emilia este inteligentă; pentru el, ea reprezintă o femeie frumoasă care este deșartă în interiorul ei și aceasta face frumusețea ei obișnuită și neinteresantă. Gheorghidiu o idealizează la început pentru că crede că ea este o pereche ideală pentru el, o intelectuală cu care poate vorbi depre teme care îi interesează. Când vede că nu e așa și că s-a înșelat (sau mai bine spus, el este convins că soția lui s-a schimbat din cauza moștenirii) devine rece și alienat dar în același timp mândru din cauza geloziei. Doamna T. este unicul personaj feminin care se distinge și care de fapt este o pereche ideală pentru intelectualii neînțeleși în căutarea iubirii ideale.

Deși am presupus că misoginia lui Camil Petrescu este atât de accentuată că părerea lui despre femeile ca și creația personajelor feminine nu poate să fie obiectivă, am conchis că chiar detaliul acestor opere ale lui Camil Petrescu este interesant. Personajele feminine sunt un produs al părerii subiective a personajelor masculine care este bazat pe relațiile masculin-feminin. Gheorghidiu o vede pe Ela prin relația ei cu el și schimbările în relația aceasta, Fred o vede pe Emilia prin relația ei cu Ladima și doamna T. face o analiză din sine însuși prin relația ei cu Fred Vasilescu. Toate personajele sunt pline de viață; este vorba de femeile care putem să găsim în fiecare societate și timp. Vițile lor sunt determinate cu relațiile amoroase și bărbații care le iubesc pasionat.

Este dificil să spunem că misoginia autorului este elementul cheie în creația personajelor feminine în romanele *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război* și *Patul lui Procust*. Este posibil că această misoginia subtilă este elementul din cauza căruia personajele feminine par pline de viață și reale – pentru că ele nu sunt personaje simple. Ele sunt personaje complicate pline de defecte și virtuți ca toate ființele umane, ceea ce înseamnă că misoginia lui Camil Petrescu nu este elementul cheie în creația personajelor feminine, ci un detaliu care contribuie la creația personajelor complexe și moderne.

Sažetak

Svrha ovog rada prikazati je odabrane ženske likove u međuratnim romanima Camila Petrescu. Riječ je o romanima *Posljednja noć ljubavi*, *prva noć rata* te *Prokustova postelja* iz kojih sam izdvojila i analizirala likove Ele, Emilie te gospođe T.

Kako bih analizirala odabrane ženske likove, bilo je potrebno spomenuti i kako je izgledalo međuratno razdoblje u rumunjskoj književnosti te biografiju Camila Petrescu kao i događaje koji su utjecali na stvaranje ženskih likova u njegovim djelima. Svaki je ženski lik zasebno opisan unutar poglavlja koja se odnose na romane i njihovu radnju bez koje bi bilo nemoguće analizirati ženske likove. Pri analizi tih likova u obzir sam uzela i vrijeme u kojem su napisani navedeni romani te ulogu žene u međuratnom razdoblju i na početku 20. stoljeća kao i navodnu autorovu mizoginiju koja se ipak ponekad može primijetiti u opisima i karakterizaciji ženskih likova.

Lik Ele iz romana *Posljednja noć ljubavi*, *prva noć rata* prvi je analiziran ženski lik. Riječ je o liku kojeg upoznajemo isključivo kroz oči njezinog supruga te o njoj stvaramo mišljenje od subjektivnih dojmova koje nam prenosi njezin suprug koji je ujedno i pripovjedač. Analiza Ele dovodi do zaključka kako se njezin karakter mijenja kako se mijenja način na koji je vidi njezin suprug. Činjenica jest da je na čitateljima da zakluče kakva je prava Ela uz pomoć dojmova njezinog supruga, no i objektivnim pogledom na situacije koje nam donosi pripovjedač.

Emilia iz romana *Prokustova postelja* predstavlja vulgarnu i prilično neinteligentnu ženu koja ciljeve postiže uz pomoć veza s brojnim muškarcima iz visokog društva Bukurešta. Ona je glumica u usponu koja se pokušava proslaviti uz pomoć veza s redateljima i utjecajnim muškarcima. Mogli bismo reći da je Emilia negativan lik, smatram da u modernom romanu nema mjesta za crno-bijelu klasifikaciju likova na pozitivne i negativne.

Preostaje još gospođa T., najsloženiji ženski lik u romanu *Prokustova postelja*. Gospođa T. predstavlja modernu i emancipiranu ženu koja je drukčija od ostalih ženskih likova. Ona je inteligentna i jaka, ona je žena koja se može nositi s Petrescuovim muškim likovima koji su neshvaćeni intelektualci. Gospođa T. predstavlja promjene u modernom društvu međuratnog razdoblja i početak ženske emancipacije.

7. Bibliografie

ALEXANDRESCU, Emil. *Introducere în literatura română*, Editura didactică și pedagogică, București, 2007.

BĂRBIERU, Marica. *Comentariul literar. Ghid de abordare*, Aramis, București, 2003.

JAMIESON, Lee. *Types of Female Characters in Shakespeare: Introducing Shakespeare's Women*, http://shakespeare.about.com/od/criticalapproaches/a/types_women.htm

LUCA, Daniel. *Dinamica prozei în literatura interbelică. Studii de literatura română*, Lumen, Iași, 2009.

MANOLESCU, Nicolae. *Arca lui Noe*, Editura 1001 Gramar, București, 1998.

MANOLESCU, Nicolae. *Istoria critică a literaturii române. 5 secole de literatură*, Paralela 45, Pitești, 2008.

MUȘAT, Carmen. *Romanul românesc interbelic: dezbateri teoretice, polemici, opinii critice*, Humanitas Educațional, București, 2004.

NEMEC, Krešimir. *Slika žene u hrvatskoj književnosti 19. stoljeća*, *Zbornik Zagrebačke slavističke škole*, Zagreb, FF Press, 2003, p. 100-108.

PÂRVULESCU, Ioana. *Erau interbelicii misogini?*, *România literară*, VI, 2010, http://www.romlit.ro/erau_interbelicii_misogini

PETRESCU, Camil. *Patul lui Procust*, Editura Albatros, București, 1994.

PETRESCU, Camil. *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război*, Espla, București, 1955.

RUȘTI, Doina. *Scriitori români*, Niculescu, București, 2004.

SABLIĆ-TOMIĆ, Helena. *Ženski likovi s prijelaza stoljeća*, *Dani Hvarskoga kazališta. Građa i rasprave o hrvatskoj književnosti i kazalištu*. XXVII/1, 2001.

SORA, Simona. *Regăsirea intimității*, Cartea Românească, București, 2008.